

שבת טיש

ספורים ואגדות • פנינים ופרפראות • מדות והליכות

מתוך הספר "שבת טיש"
כרך שישי בסדרה בע"ה

פנינים

ויעתר יצחק לה' לנבא אשתו (כה, כא) - יצחק רבקה בגימטריא תקט"ו כמנין תפלה, כי יצחק התפלל תקט"ו תפלות ונענה, אך משה רבנו התפלל תקט"ו כמנין יאתחנן ויבקש להכנס לארץ ולא נענה. מפני שיצחק התפלל על כל העקרונות, כי לנב"ח נזקקו לנפש כל חי, וגם אשתו ככלל ולכן שמע ה' תפלתו, שכן כל המתפלל בעד חברו הוא נענה תחלה. ומשה ידע שכל ישראל נכנסים לארץ ישראל חוץ ממנו, ולכן לא נענה. (פשוט המגיד מטריסק)

כי עקבה הוא (שם) - אמר רבי פינחס מקודיץ, כי האבות והאמהות הרבו בתפלה לנביא, מפני שלא היה בטבעם להוליד, ובתפלתם עשו פעולה לדורות וסלכו דרך לכל בני ישראל שכל מי שיתפלל על בניו, מכרח שכתופו של דבר יזכה לכהן. (אמרי פינחס)

ויודו אחות בעקב עשו (כה, כו) - עשו מסמל את הנפש הבקומית והיצר הרע, ולכן הוא יצא ראשון כי הוא בא לאדם לפני היצר הטוב. יעקב מסמל את הנפש האלקית והיצר הטוב, והוא איש תם מלשון שלמות, כי אפלו בשעה שאדם עובר עברה, נשארת הנפש האלקית שלמה בדבוקותה בה'. ויודו אחות בעקב עשו - וירידת הנפש האלקית למטה היא בכדי לתקן את הגוף ואת הנפש הבקומית. (לקוטי שיחות)

ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון (כו, א) - מלבד נזקיקון מלוח לעני בשעת דחוק, כפי שכתב ה"מגלה עמוקות" על הפסוק מלבד עלת הקמחי, שהמלוח לעני בשעת דחוק מכפר בעולת הקמחי. ואף כאן כאשר יש רעב, כלומר חסר פרנסה חלילה, אזי העצה לעמוד לימין אביו, כפי שאמרו חז"ל ביבמות המלוח לעני בשעת דחוק עקלו הפתוב אומר אז תקרא וחי יענה. (דברי ישראל)

וישב יצחק בגר (כו, ו) - גר"ד נזקיקון גבוהה, רעה, רחבה. אלו שלש מדות רעות באדם, אך הצדיק מהפכן לטובה ומפיק מהן תועלת. מהנאותה הוא עושה בחינת ויגבה לבו בדרכי השם; בעין רעה הוא משתמש לעצמו ותמיד חי בדיעה שגדו לא יצא ידי חובתו בעולמו; ואת החובות הוא הופך כנרצון גשמי לרצון להרחיב דעתו בתורה ויראת שמים. (רבי הניד מאלכסנדר)

ויבד עשו אבי ישמעאל (כה, ט) - בגימטריה הלך לו הצדיק אצל העורב, כדברי חז"ל שלא להגם הולך ירדו אצל עורב אלא שהוא מינו, ואף עשו שהוא בגימטריה פרא אדם יולד שנאמר באיוב, הלך לישמעאל שהיה מינו, ואלו יעקב בגימטריה נבון וחקם, כפי שנאמר אצל בנו יוסף, והוא שטנו של עשו. (כרם יעקב)

ספורים בפרשה

פלאי, ובקיאותו היתה לשם דבר. בהיותו כגון אחת עשרה בקר דודו בבית הזריו, וכשנכנס הילד אל החדר, נעמד הדוד בפניו ואמר: ילד הבקי בשני סדרים מהש"ס בעל-פה, יש לעמוד לפניו". כשראה זאת אבי הילד, שלח את הבן מיד החוצה והורה לו להבין בבוד לאורחים, ואל האורח פנה ואמר בהתרגשות: "וכי אתה מבקש להרג את בני? האם אתה רוצה להפך אותנו לבעל-צאן חלילה?!"

היה גביר לאחיד (כו, כה)

כתב רש"י כי "ברכה זו שביעית היא", ואמר רבי שאול זידיה ממוז'יץ, כי רמז יש כאן על יום השבת שהוא היום השביעי, שכן בשבת-קדש מתקיימת אצל כל אחד מישראל ברכה זו של "היה גביר לאחיד", ואפלו עני שבישראל חש בשבת התרוממות הרוח, לנוח בו ולשמוח בתענוג אכל ושתה פאחד הגבירים...

בא אחיד במרמה (כו, לה)

איש נודד בדרכים הגיע פעם בנודדיו לעיר טשבין. פחו עליו יצרו ונגבו את התפלין של אחד הבחורים. הרב מטשבין הבחין בקו, קרא לתלמידו ר' מוט'ל מונדשין, נתן לו סכום כסף הגון, וצוה עליו לרדף עם בחור נוסף אחר הגנב, וכשישיגוהו ידברו אליו בדרים רבים כי פנאה ב'טעות' הכנים את התפלין לתרמולו, ולכן הם באו לקחתן ממנו. וכיון שהוא בודאי זקוק לתפלין, לכן הם נוהגים לו את הכסף לרכישתן. והרב הזהיר אותם שיאמרו בדיוק כפי שצוה אותם, וכך עשו. לימים ספר התלמיד ר' מוט'ל, כי הם התקשו מאד לקיים את דברי הרב, ובקשו לעשות שפטים בגנב הנאלח, אך נאלצו לקיים את דברי הרב שהיה מיחד במדת אהבת ישראל שבו.

יחידה משם אשה (כה, ט)

רבי יצחק שמלקיש, רבה של לבוב ובעל ה"בית יצחק", העלה פעם הצעת שדוך, ולאחר שפנה אל שני הצדדים אמרו לדבק טוב, והשדוך יצא לפעל למזל טוב ובנקל. לאחר מכן התברר כי השדוך המקלח שבועי כבר הוציע מכבר הצעה זו, אלא שהעלה חרם בידו, והוא נכנס אל הרב להביע את תמיהתו: "פיצד הצליח הרב במקום שאני, השדוך המנסה, נכשל"? והרב השיב בתויד: "הרי למדנו חז"ל כי שני דברים קשים בקריעת ים-סוף, מזונותיו של אדם וזווגו של אדם. והרי אתה עוסק בשדוכנות לשם פרנסה, הרי צריך אתה לצלח את שני הדברים הקשים, למצא את זווגם של המדברים וגם למצא לעצמך פרנסה, וממילא משיתמך קשה בכפלים. אבל לי אין מטרה של פרנסה, וממילא הקשי שלי אינו אלא מחצית משלך..."

אברהם הוליד את יצחק (כה, יט)

אברהם מסים בקש פעם להפגס אל ה"בית ישראל" מגור, וכדי להתפבד שלח להודיע קדם בואו, כי הנו מיזם נכבד צאצא לבעל ה"חית"ם סופר". הגיב הרבי מיד בחריפות לשונו: "זאת עלי לדעת? זאת עליו לדעת!" מטרת היחוס אינה כדי להתפבד אצל הזולת, אלא הוא דבר המחייב את האדם להתנהג בדרך אבותיו הגדולים.

ויצא הראשון (כה, כה)

התנא הראשון שנוכר במשנה הוא רבי אליעזר, שנוכר כבר במשנה הראשונה במסכת ברכות: "עד סוף האשמורה הראשונה, דברי רבי אליעזר". ואמר רבי שם קלינגר הי"ד מזלושיץ, למה זכה רבי אליעזר לכהן? שכן במסכת סנה מובא שרבי אליעזר העיד על עצמו "מימי לא קדמני אדם בבית המדרש", וכמדה פגד מדה על כך שהיה מגיע הראשון לבית המדרש, זכה והיה התנא הראשון הנזכר בששה סדרי משנה. ועוד הסבירו על-פי הנאמר עליו עוד במסכת סנה, "שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו", ובשכר זאת שהיה תמיד אומר דברים בשם אחרים, זכה להיות הראשון שאומרים דבר מפי.

ויעקב איש תם ישב אהלים (כו, כז)

רבי מיכאל בר ויסקנדל, היה מעודד את תלמידיו לעמל על תלמודם ומדי פעם למסר לפול לבני החבורה. "יודע אני שכל אחד רוצה להיות עני ולא לפלפל בריב"ם" אמר, "אולם אין זו דרך התורה, שכן על בחור ושיבה אסור להיות עני בלמוד, ואדרבה הוא צריך ללמד בהתלהבות ואף להתראות את פחו בתורה". וספר בדרך צחות, כי רבי נפתלי מרופשיץ היה מספר, שבימי צעירותו היה לומד ויגע בתורה לילות ארבים, עד שפעם עלה בדעתו כי יתכן ויש בלמודו גם פניות של התנשאות חלילה, שהרי יכולים אנשים מבחוץ לראותו. מה עשה? ישב בדרך בבית, הגיף את החלונות והתריסים ועסק בתורה. אוכל שוב הרהר בדעתו, כי יתכן ומבעד לחורים רואים העוברים והשבים את הגר הדולק בבית, והם יבינו כי הוא עוסק בתורה, ושוב הוא יכול לבוא לידי שמץ גאון, ולכן כבה את הגר ולמד בעל-פה. אך עדן לא התישבה דעתו, שהרי אפשר לשמע את קולו, ולכן החליט ללמד בלחשה, אך שוב החל לחשב שמא יבוא אדם ויביט בשפתיו ויראהו לומד, ולכן החליט להשכיב את עצמו במטה ולהתפסות בשמיכה, ושם לעסק בתורה. אלא שמהר מאד נפלה עליו השנה ותדמקה עזה אצותו...

עוד מילדותו התבלט רבי משה פינשטיין פעליו

רבנו שלום שכנא מלפלין ז"ע

ליום ההולולא, א' בכסלו ש"ט

גדול הדור ומפניו היסוד הראשוני של תורת פולין. ושאמר כי כל העולם, ובשיטת הלמוד למדו במשך מאות שנים בעולם הישבות. נחשב לנולד תלמידיו של רבי יעקב פולק אבי שיטת הפלפול. ומלא את מקומו בראשות ישיבת לבלין, ובמשך פאראנים שנה הוציא תורה לרבים ומתלמידיו יצאו גדולי הדור הבא. בהם גם הרמ"א שלימים היה לתלמו, וכן חרות על מצבתו: "הרבי תורה לאלפים יותר מכל מה שהיו לפניו בדרך התורה". התנה היתה לבלין, שכל מי שנבחר לשמש פרב העיר, היה עולה על קברו כדי לטל מפניו רשותו. וכן עשה רבי מאיר שפירא לאחר התמנותו לרבה של לבלין, וכן היה פוקד את קברו בכל שנה ביום הסתלקותו, ומעתי בתפלה להצלחת תלמידיו בתורה. שנה שפספסו, כי המנוחה הקודם בבלין היה, שבשנת קבורת הרב היו בני התקב"א קוראים מודיעים כי כתב הרבנות שלו מתפטל עם הסתלקותו, אך לאחר פטירת רבי שלום שכנא שכחו לעשות כן, ולכן התחילו אלו שואה ענין רב בבלין.

שמו נותר מקדש במשך מאות שנים ונבנהו "מאור הנולה", ומרב העדקה היו מכנים אותו "הרבי ר' שכנא". החזו"ה מלבלין היה שולח את המבקשים ושועה על ציונו, והיה אומר שכל גדולי הדור שנקברו בבלין שרידים כבר בארץ ישראל, חוץ מרבי שלום שכנא שנתה לבדו כדי להגן על העיר. וכן מספר כי פנים פוצה שורה בבלין, ורבי לוב אגן צוה ללכת לקברו של הרבי ר' שכנא ולומר על קברו שהוא הבטיח להגן על לבלין, ואכן רצו לשמור מנגן אגשים והשקפה בקנה ארז כלא. לאחר מלחמת העולם השנייה, התברר כי הרבה מצבות נחרסו בבית החיים בבלין, אך מצבתו של הרבי ר' שכנא נותרה על תלה, ואמר כי זאת עדות לרבי החזו"ה שהוא עומד ומגן על העיר לעולם.

מרב ענותותו לא הותרו אחריו חידושים ואף לא העתיק לעצמו את תשובותיו ונהלכה שכתב. התנה הרמ"א בכתב כי פנה פעמים בקש מפניו להעלות על הקבר את פסקיו, והחזו"ה היתה מקמת רב חסידותו וענותותו. אשר היה עני יותר מכל אדם, ואמר יודע אני דשוב לא פסקו כי אם פסקו אכתב מטעם דהלכה בקב"א, ואין רצוני שישקף העולם עלי". מטע מחורתו מטעם בחבניו תלמידיו, בהם חתנו הרמ"א שמוזכר הלכות משמו בספרו "דרכי משה". ה"שואל ומשיב" כותב כי שמע שבקרקא נשתמר הרבי, שהיה הרבי ר' שכנא, ובפרק חלק שבמסכת סנהדרין, בו נזכר בענין שמו של משה, כתב: "אני אומר שכנא שמו, שנאמר לשבנו תרשר", והוא פלא.

היה גביר לאחיה

איש חסיד נעלה היה בירושלים של מעלה, ושמו רבי נחמן יוסף וילהלם. הוא נולד בפולין לאחר מות אביו ונקרא על שמו, ולאחר שהתיתם גם מאמו עלה לארץ ישראל בשנת תרס"א, ונודע בגבאי צדקה נאמן, והיה ראש וראשון לכל דבר שבקדשה. הקים משפחה לתפארת, ואחד מחתניו היה רבי יחנן מרחמיסטריוקא, אביהם וזקנם של אדמו"רי רחמיסטריוקא בארץ ובגולה.

טרם עלתו ארצה, נסע רבי נחמן יוסף לרבים מצדיקי דורו כדי להתברך מפיהם ולקבל מהם את ברכת הדרך. במסעו זה התודע למאורעות מעניינים ומחפזים שחזה בצל קורתם של צדיקי הדור, ולקיים היה מספרם בעדנה ובחידות קדש, ונטל מהם לקחים ומוסרי חיים. אחד הספורים אותו ספר, ארע בעת שבקר בהיכלו של רבי ישראל מסטולין שנסתלק ונטמן בעיר פרנקפורט, ועל שמה הוא קרוי בפי חסיד קרלין 'דער פרנקפורטער'. היה זה בעת שרבי יוסף עמד על פתח חדר הרבי, ומבעד לדלת הפתוחה למחצה ראה חסיד זקן וישב ליד הרבי ומספר לפניו ספורי צדיקים מדורות העבר. כיון שהלה דבר בקול רם וברור, נתן היה לשמע את כל מהלך שיחתו, ורבי נחמן יוסף שהיה דולק ומשקה מצדיקים וקדושים, הטח אגזו באפרכסת.

"בדידי הוה עבדא", פתח הזקן את דבריו, והחל לספר מעשה שארע עמו בימים מקדם בימי צעירותו בצל ה"בית אהרן" מקרלין, וקנו של הרבי שישב עתה לפניו. שנה אחת הקדים התרף לבוא, והחל מראש השנה כבר החלו לרדת גשמים עזים, ורוחות סוערות נשבו בעז. הקר הפך לכפור עז, ועד מהרה הפך הגשם לשלג כבד, שפספסו במשך פמה ימים את כל העיר ואת בתיה, והכל קפא על מקומו בקפאון עמוק. חג הסוכות עמד בשער, אך לא היתה נפרת שום תכונה לקראת החג. באותם ימים היו בתיים רבים שחלק מהגג היה נפתח באמצעות הזזה, וכן היתה אפשרות לספק את האויר ולקבל ספה בשרה, אלא שמרב כבד השלג שהצטבר במשך ימים ארבים, לא היתה אפשרות להסית את הגג הנפתח, והיתה אף סכנת קריסה חלילה אם ינסו להזיזו.

"באותם ימים ראיתי כיצד הרבי ה"בית אהרן" יושב ודואג כיצד יעלה בידו לקיים את מצות ספה", המשיך החסיד הזקן בספורו, "ובלבי גמלה ההחלטה לעשות את כל אשר ביבילתי כדי שרבי תהיה ספה בשרה בהלכתה. לא שתפתי איש בהחלטתי, אך במשך הימים שנותרו עד חג הסוכות, טפסתי אל גג הבית, ובמשך שעות ארוכות התאמצתי כדי לשבר את שכבות השלג שהצטברו וקפאו, בקעתי את הקרח ואמצתי את זרועותי כדי לפוררו ולסלקו, וכך התקדמתי בעבודתי, עד שבבקר של ערב סכות כבר עלה בדי לפנות את הגג כלו. פתחתי את ה"שלאק" - הגג הנפתח במדי שנה, הנחתי את הקורות ואת הסכך בהלכה, והתוצאה היתה מרנינה ומשביעת רצון. באותו היום השתפר מזג האויר, השמש יצאה על הארץ והשמים התבהרו. הבריות החלו לצאת מבתיהם ולא ידעו כיצד יעלה בידם להקים את ספתם, אך בבית הרבי כבר עמדה הספה על תלה. סימתי לקשט את הספה ולהכינה עד הפרט האחרון, ורק אז נכנסתי לבשר לרבי כי ספתו עומדת הכן לקראת החג הקרב ובא".

"הרבי יצא אל החצר כדי לראות כמו עיניו את הספה, וכשראה כיצד הספה עומדת על תלה בנייה, התפעל מאד ופניו קרנו מאשר ושמהו. הוא פה התלהב על שיעלה בידו לקיים את מצות הספה בהלכתה. עד שהוא פנה אלי בארשת עלאת ואמר: 'נתת שמחה בלבי, ובכוחך אזהר לקיים את המצוה כראוי. ועתה מבקש אני להעניק לך מתנה טובה. בידך לבחר לך אחת משתי האפשרויות, לזכות להיות עמי במחצתי בגן עדן; או לבחר בעשירות מפלגת לך ולזרועך אחריו, עד כדי פה, שגם כאשר תהיה נע ונד בדרכים, תנניס בכל עת את ידך לפנים ותמציץ בו מעות די הצורך'. 'השבת' מעט", המשיך הזקן בספורו הנפלא, 'ומיד אמרתי כי אני בוחר בעשירות, והרבי ברח אותי והבטיח לי כן'.

"ומעיד אני", סים הזקן ואמר, "כי מאז ברכתו של הרבי לא ידעתי מחסור מהו. ברכתו של ה"בית אהרן" התקיימה בי בכלואה, ומאז ועד עתה משפע אני בממון די צרפי, ואף בני ונכדי כלם זוכים לשפע תמיד מן השמים".

את הספור הנפלא, שמע רבי ישראל גרוסמן ראש ישיבת קרלין, מרבי נחמן יוסף וילהלם, וכל ימיו היה מוסיף ואומר לאחר שהיה מספר את הספור, כי מעולם לא הצליח לרדת לסוף דעתו של אותו חסיד זקן. "הגע בנפשך", היה אומר בפליאה "יש לך את האפשרות לבחר להיות במחצתו של ה"בית אהרן" מקרלין בגן עדן, לזכות להתענג בהיכלו של הרבי בפרומים עם צדיקים הישבים ועטוריהם בראשיהם, ואתה מבפר לקבל ממון? כיצד נתן להעדיף עשירות, תענוג חולף ועובר בעולם הזה, על פני אשר צרוף ותענוג רוחני לנצח נצחים?!" אולם פעם ישב רבי ישראל גרוסמן עם מחתנו רבי יוסף קנובליץ, שהיה מחשבי חסיד זקן וממקורביו של רבי אהרן מבל, וספר לו את הספור הלו. וכדרכו, הוסיף בסמוך את תמיהתו על אותו חסיד זקן שהעדיף את המון על פני גן עדן עם ה"בית אהרן".

להפתעתו נענה רבי יוסף ואמר בקול נחרץ: "אף אני, אלו הייתי שרוי באותו מצב, והיה עלי לבחר בין עמי במחצתי, לבין עשירות מפלגת, הייתי בוחר בעשירות!" רבי ישראל הביט בו מפתע, שכן רבי יוסף נחשב כאיש מורס ותלמיד יחכם מפלגת, שכל שיגו ושיחו ענייני שמים, ומה לו אפוא עם העשירות? אולם רבי יוסף מהר להסביר את דבריו: "אכן, המשפלה הראשון אומר שיש לבחר בעמי במחצתי, שכן מה לנו גדול יותר משיבה בצותא בגן עדן עם צדיק נשגב כמו ה"בית אהרן" מקרלין. אולם אותו חסיד היה איש נעלה וחדור באהבת ישראל, והוא בודאי עשה לעצמו חשבון פשוט: אלו אבחר להיות במחצת הרבי, אזי אני אכן את נפשי הצלתי, ועלה בדי לסדר לעצמי מנוחה נכונה. אך מה התועלת שהתירה ליהודים אחרים מכך? ובכך שפטר אותו חסיד בעשירות מפלגת, והרי האריך ימים מאז עשרות בשנים, וגם בניו המשיכו אחריו, הרי עלה בידו לפזר סכומי עתק לצדקה, הוא הציג אלמנות ויתומים לרב, סיע בהכנסת פלה ביד רחבה, ופזר מעותיו למען הזולת. ואם כן מה טוב יותר, עמי במחצתי או להיות לעזר ואחיסמך לאלפי בני ישראל?!"

"כששמעתי את תשובתו של מחתני רבי יוסף קנובליץ, הבנתי היטב את כל מהלך חייו כאשר הקדיש את כלו למען הכלל והשליך את נפשו מנגד למען הזולת, והבנתי עד כמה מוכן הוא להפקיר את עולמו כדי להיטיב עם יהודי" אמר רבי ישראל גרוסמן, ויפים הדברים גם לו עצמו, כפי הידוע על גל צדקותו ומדת הכנסת האזרחים שנהג בביתו הקט עם משפחתו הגרוכה.

יוסי דעת

גלות אדום נקראת בלשון חז"ל גם גלות עשו או רומי, והיא הגלות שבה אנו שרויים זה כאלפיים שנה מאז חורבן ביהמ"ק השני, ואף שאחרי חורבן לא נלו כולם בבית אחת ועדיין נותרו רבים בארץ ישראל למשך מאות בשנים, היא נקראת גלות מפני שהפכה להיות נעדים לאדוני הארץ, כפי הסברו של רבי צדוק הכהן מלובלין.

אדום הוא עשו, ונקרא כן על-שם המאלך האדום שביקש מיעקב להלעיטו, ובפרשת וישלח מנויים י"ב שבטי בני אדום, ואחריהם מפורטים שמות מלכי אדום. האדומים מוזכרים עוד בתקופת דוד ושלמה שלום עמו וכן בימי מלכי יהודה, ובמדרשי חז"ל אף מובא שבני אדום נטלו חלק בחורבן ביהמ"ק הראשון. בימי בית שני הגירו האדומים לדורם הרבון, לאחר השתלטות הבניסים שמקורם בחצי האי ערב על אזורים בארץ ישראל, ובתקופת בית שני וזו בארץ לאחר מות אלכסנדר מוקדון, התיינוו האדומים כמו רוב עמי הארץ דא. מצאצאי האדומים היה הורדוס שמלך בבלתי ביהמ"ק השני, וצאצאיו אחריו כמה דורות עד חורבן הבית שבנה במהרה בימינו.

אדום זוהתה במשך השנים עם מלכות רומי, ובהמשך עם הדת הנוצרית, במקביל לאיסלאם תד הערביים כנולד ישמעאל, אולם בויהיו זה ישנן דעות נוספות בין הראשונים, שכן כלל לא ברור שרומי היא המשך ישיר של האדומים בני עשו הגזכרים. הר"ן בדרשותיו סבר שהרומיים אינם צאצאי אדום, רק המלכים שמלכו בה היו מצאצאי אדום ועל-שםם נקראים כולם אדום, ומקור דבריו בתרומה יונתן לאיכה על הפסוק "שישי וששון בת-אדום" שתרגמו על "קונסטנטינה דאתנביא בארמיניאה (היא גרמניה) ועל רומי דאתנביא באיטליא", ושתיהן התמלאו אהלוס ומבני אדום. לדעת האברבנאל התיישבו בני אדום ברומי ובתמלא מהם, ואף שאיטליה היתה בתחילה מבני יוון, כבר נעשת ארץ אדום מפאת המלכים שמלכו בה ואנחו בה, והעם היושב בה הם היה בימים הם מהכתים, הנה אחרי כן האדומיים התיישבו בהם הם מביני בני אדום". אולם אכן עורא סבר, כי רומי אינה מצאצאי אדום, אלא מפני שהאדומים היו הראשונים שקיבלו על עצמם את הדת הנוצרית, קיבלו כל הנוצרים את הכינוי אדום. לשון אבן-עזרא במוטב הגדפס הוא כן: "היו אנשים ממי מופר שהאמינו באמונת חזשה, וכאשר האמינו בימי קונסטנטין שחידש כל הדת לאלוהי בעולם שימורו התורה החדשה חוץ מאדומיים", אולם דברי צונזר בידי הנוצרים, וכן נכתב במקור: "היו אנשים ממי מופר שהאמינו באיש ששמוהו אלוה, וכאשר האמינה רומי בימי קונסטנטין שחידש כל הדת, ושם על דגלו צורת תלוי עלידיים כומר אדומי, לאו השורה התורה החדשה חוץ מאדומיים מעטים", וכוונתו למלך קונסטנטין שכפה את הדת הנוצרית כדת הרשמית בכל מלכות רומי בשנת 312 למנינם.

עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתו

יהודי של מסירות נפש היה רבי יצחק איזיק הכהן רוט, ששמע לפני השואה פשוט בעיר בוכנייה שבגליציה, ועם פרץ מלחמת העולם השנייה ברח לרוסיה. אלא ששם הגלה לסביר הרחוקה והקפואה, והוא עמד בגבורה עלאית על משמר התורה והמצוות, ומסר נפשו על שמירת השבת.

את ספור חייו העלה בספר "תולדות חיי", והקורא עומד נפעם אל מול עזרוחו בכל מארעות חייו, ועמידתו בגבורה בכל התלאות והיסורים שסבל במשך ימי חייו הארוכים. ומה מצעדי יגבר פוננו, ובארח פלאי זכה לשרשרת של נסים ונפלאות בימי גלותו, וזכה אף לזכות את האסירים היהודים שעמו בשמירת השבת והמצוות. בערב ראש השנה קבע עם היהודים שבמחנה בסביר להפגש בייער כדי להתפלל הרחק מאזנם של הבולשביקים, ובדרך לא דרך אף עלה בידו להשיג כמה מחזורים לתפלה, אלא שמחשבה אחת טרדה את מחו: מהיכן משיגים שופר בסביר? והנה ביום האחרון של השנה, שעות מספר לפני התקדש יום הדין, רואה ר' איזיק קרן איל נאחז בסבד בין עצי היער. הוא לא האמין למראה עיניו, אך פשהתקרב ראה פי אכן קרן של איל לפניו, שנעקרה פגרה מראשו של איל שהסתפד בין קרני האילנות, ור' איזיק ראה בקד פמין פסתיד שממית המושיטה לו את הקרן ובתיקול מן השמים אומרת לו: "הא לך ר' איזיק שופר פשר, עמד ותקע לפני ביום תרועה". אהד מגני החבורה התקין את השופר לתקיעה, ואמרו שמי שלא שמע את תקיעותיו של ר' איזיק הכהן בין עצי היער בסביר, לא שמע תקיעה ממיו. ובל נשכח איזו מסירות נפש נדרשה כדי לתקע בשופר ולהתפלל בראש השנה בתוך לע הארי, בין מלכותותיהם של השלטונות הסובייטים, ואלו היו נתפסים 'בעונם' רע ומר היה גורלם, אך הם לא שתו לבם לסכנה שבדבר, ומאומה לא עמד בדרךם בבואם לקיים מצוות הבורא יתברך.

במשך ארבעה עשר חדשים ארוכים ומיסורים שהה ר' איזיק בסביר, והוא העיד על עצמו כי מעולם לא עבד בשבת, על אף הענשים הכבדים שהטילו עליו הממנים על המחנה. בשנת תש"א, פאשר גרמניה החלה לפתע להלחם נגד רוסיה עמה כרתה תחלה ברית, נאלצה ממשלת רוסיה לפנות לעזרת מדינות העולם במלחמתה נגד גרמניה, ובין השאר פנתה גם אל הממשלה הפולנית הגולה וחתמה על חוזה שתוף נגד הגרמנים, ובתמורה לכך נאלצה לשחרר את נתיני פולין שגרשו לסביר. כך זכה ר' איזיק להשתחרר ממחנה העבודה בסביר, בעוד רבים מהמגורשים לא שרדו את החיים הקשים במחנה הקפוא. בין פסה לעשור של שנת תש"ב, יצא ר' איזיק מסביר, ועבר לגור בעיר הרוסית דומבול שבאסיה התיכונה, שכן השלטונות אסרו על הגולים לעזוב את המדינה ואף הטילו עליהם הגבלות שונות. ר' איזיק נחלץ מהר לחזקת היהדות באזור, והתמסר למען שחיטה יהודית והכנסת תינוקות רבים בבריתו של אברהם אבינו, מבלי לחשוש מהשלטונות העוינים. בביתו שכן פליטים, אף כאילו שהסתתרו מעין החוק, ובהם גם רבי יעקב גלינסקי, לימים המגיד המפרסם, ששהה בביתו תקופה ממשכת ובכותו נצל לחיים.

בעשרים שנה לאחר סיום מלחמת העולם השנייה, בימים בהם התגורר רבי איזיק בעיר ריזדה'צירו בבז'יל, עזרה לידו מכונית ובה שלשה צעירים, ובשפה הגרמנית בקשו לדעת את כתבת מגוריו של הרב יעקב פינק, רבה הראשי של העיר, ולקיים רבה של חיפה. היה זה לאחר חטיפת הצורך אימון והגאתו לארץ ישראל, בה העמד למשפט על מעשיו הנפשעים פנגד מיליוני יהודים בשנות השואה, ובני משפחתו החליטו לנקם את חטיפתו; אך ר' איזיק כלל לא חשד בצעירים, שכן היה בטוח כי הם בחורים יהודים יוצאי גרמניה, והוא האיר להם פנים ואמר כי הוא מוכן לנסע עמם ברכב כדי להראות להם את הדרך אל הרב, שכן גם פניו מועדות אליו. עם פניסתו אל הרב, החלו הצעירים בנסיעה פרועה אל מחוץ לעיר, ור' איזיק הבין כי הוא נפל בפח. הוא נסה להחלץ מהמלכודת, אלא שהצעירים הגברתנים גברו עליו, והוא קלט מאחר מדי כי הוא נפל בידי רוצחים נאצים. הוא החל כבר לומר דווי, אלא שלפתע נעצרה המכונית והצעירים השליכו אותו מהרכב ונמלטו. ר' איזיק לא הבין תחלה את הסבה, עד שראה כי רכב משטרתי נוסע בכביש אחרי הרכב של החוטפים. הללו היו בטוחים כי המשטרה בעקבותיהם, ולכן מהרו להפטר מקרבנם, אולם כשנכחו לדעת כי הסכנה חלפה, מהרו לתפס שוב את ר' איזיק, שהיה פצוע וחבול מהמכות שהם הטיחו בו, והתקשה להמלט מהמקום. שוב היה ר' איזיק בסגנת מות, אלא שלפתע הגיעה מכונית שנקלעה אל המקום השומם, וכשהנהג ראה כיצד הצעירים גוררים את היהודי אל רכבם, החל לזעק חסם. הצעירים נסו להכות אף אותו, אך האיש התגלה לפתע בגברתן העשוי ללא חת, והוא הפה את הצעירים שוק על-ירך והותיר אותם פצועים וזבידס. האיש המסתורי מהר להעלות את ר' איזיק אל מכוניתו, ובדירה שב אל העיר הישר אל ביתו של ר' איזיק. לשוא נסה ר' איזיק לקבל מהאיש את שמו וכתבתו כדי להשיב לו פגמולו הטוב, אולם הלה סרב והעדיף להשאיר אלמוני. "אנא, הבטח לי כי תגיע למחרת לסעדת ההודיה שאערך בביתי", בקש ר' איזיק, והאיש הבטיח ואף קים, אלא שגם בשעת הסעדה לא דבר מלה, ועקבותיו נעלמו. היה זה ללא ספק שליח ההשגחה העליונה, שבא להגן על ר' איזיק בעל מסירות הנפש, ולהצילו מרדת שחת.

רבי יצחק איזיק הכהן רוט זכה לאריכות ימים ושנים, ונפטר בהיותו בן תשעים ושש שנה. את אריכות ימיו תלה בגברתו של המהר"ד מבלז, אליו נסע לאחר שהתייתם מאביו ואמו ועמד לפני נשואיו, אלא ששקע אז במחשבות של יאוש ובלבול, ובהבטה אחת של הרבי בפניו התישב לו כל הספקות וקבת אחת הפך לאיש אחר, והרבי ברכו באריכות ימים ושנים טובות עם דורות ישרים ומברכים. לעת זקנותו, פשהוא בן למעלה מתשעים שנה, דחק את עצמו בחפת בנו יחידו של האדמו"ר מבלז שליט"א, ובקש להתקרב בכל האפשר אל מקום עריכת החפה, וכאשר תמוה בפניו מדוע הוא נדחק בין הממנים בגילו המפלג, השיב: "הרי מוכא בזה שהאבות יורדים מן השמים בשמחת צאצאיהם, ורצה אני אפוא להתניב בפני מרן המהר"ד, כדי שיראה פי ברפת קדשו התקומה בי, והנה אני עומד בין החיים למרות גילי המפלג..."

ויתרף האלקים - טעם אומר וא"ו בתחלת ענין, להיות שקדם ואמר ויברכהו הוסיף עוד לומר ויתרף וגו', ומה שלא פרש הפרכות הרמוזות בויברכהו, אולי שיכוון על דרך אומנם ז"ל, שמפתח הפרכות נתנו ה' לאברהם ואברהם ליצחק, ועתה מסרם ליצחק לעקב, והוא אומר ויברכהו, פרוש, מסר לו הפרכות שיהיו ברשותו:

עוד ירצה, שברכו ברכות רחניות ונשמיות. פנגד הרחניות אמר פדעלם ויברכהו, וכנגד הנשמיות אמר ויתרף וגו' בתוספת וא"ו, לומר מלבד עולם העליון אשר בחר אברהם לכניו שהוא עקר תכלית זרע ישראל, עוד יתירו בעולם הזה וכו'.

עוד ירצה על זה הדרך, לא מלבד מדת הרחמים, אלא גם מדת הדין תסכים על נתיבה זו, והוא אומר ויתרף האלקים, פרוש גם מדת אלקים:

והיה פאשר בלה - טעם אומר ויהי לשון צוה, כי התורה מצטערת על אשר פלה ולא ברך כל הפרכות, שהרי מצטנו שברך לעשו אחרי כו, ואם היה מברך אותם הפרכות הנשארות לעקב, כבר אבדה תקנות אדום:

ואת אחיה וגו' והיה פאשר וגו' - רבו הפרושים בזה, ואפשר לומר שנתפנו לומר על זה הדרך, שכל הפרכות שברכו יהיה פאשר יעבד את אחיו, וכאשר ירד ממדגה זו, או ירצה לשון רדוי פאשר תהיה רדוי ואבוד, יקדים לפירק עליו ואחר כך תרד ויהיה בית יעקב אש וגו' ובית עשו לקש ויכלה. ולזה חוקק לומר ויהיה לשון שמחה כי אז ישמחו השמים והגל הארץ:

דברי הימים

מרחשון וכסלו הם שני החודשים היחידים שמתחלפים במספר ימיהם, לעתים שניהם חסרים והשנה חסרה, לעתים שניהם מלאים והשנה שלמה, ולעתים 'כסדרה' מרחשון חסר וכסלו מלא (כ-30% מהשנים), ולעולם לא היו לי ימים במרחשון, אלא אם גם כסלו מלא.

החודשים המלאים נקראים מלכים, והחסרים הם משרתים להם, לפי סדר זה כמובא בלבוש (סימן מרח): ניסן מלך שבו חג המצות, ואיר החסר משרת לו; סיון מלך שבו חג השבועות, ותמוז החסר משרת לו; אב מלך שבו היו קוצצים עצים למזבח, ואחריזי אלול החסר המשרתו. תשרי מלך שבו המועדות, ומרחשון משרתו חסר; כסלו מלך שבו נעשה נס חנוכה, ואחריזי טבת משרתו החסר; שבט מלך שבו ראש השנה לאילנות, ואדר שאחריזי חסר.

הסיבה לשינוי חודשי מרחשון וכסלו במספר ימייהם נובע כתוצאה מדחיית "לא אד'ו ראש", וכדי שראש השנה לא יחול בימים אד', מוסיפים יום לחודש חשון בשנה שלפני כו, וגורעים אותו בשנה הבאה; וכן כיוון שאורך החודש הינו למעשה יותר מל"ט יום ומחצה, ובמשך הזמן מצטבר פער אותו משלימים בתוספת יום לחודש מרחשון.

ולמה נבחרו דווקא חודשי מרחשון וכסלו שבהם משלימים את החסר, ולא שאר חודשי השנה? מפני שהענין לקבוע את השינוי בתחילת השנה, לאחר חודש תשרי שאינו משתנה, ולא באמצע השנה או בסופה, שמה ישתכח הדבר מלב ההמון כי נקבע מראש על שינוי חישוב חודשי השנה. סיבה נוספת היא כדי שלא יחול עשרה טבת לעולם בשבת, ואותו יום ניתן לדחות, שכן נאמר עליו בספר יחזקאל: "את עצם היום הזה".

ה'מגן אברהם" פסק, כי מי שנפטר בל' במרחשון, יחול יום היאציט שלו בשנה חסרה ביום כ"ט במרחשון, שכן יום השלושים שייך לחודש הקודם, וכיוון שנפטר ביום האחרון של החודש, לכן נקבע כ"ט כיום פטירתו. אך לענין בר מצווה פסק, שמי שנולד ביום ל' במרחשון, ובשנה שמיגיע למצוות יש רק כ"ט ימים בחודש מרחשון, יתחייב במצוות רק בא' בכסלו, משום שעדיין לא השלים י"ג שנים שלמות.

נֶאֱמַר בַּפָּרָשָׁה, כִּי רִבְקָה נִטְלָה אֶת בְּגָדֵי הַתְּמוּדוֹת שֶׁל עֶשָׂו "בְּגַת הַגְּדוֹל", וְהִלְבִּישָׁה בָּהֶם אֶת יַעֲקֹב "בְּגַת הַקָּטָן". וְכָתַב רַבֵּי שְׂאוּל בְּרֵאדָה, כִּי בִּילְדוּתוֹ שָׁמַע שִׂיחָה נְאֻחַ מֵרַבִּי מְרִדְכֵי מִנְדוּבֹרְנָא שֶׁלְבָאֹרְהָא הַדְּבָר תְּמוּהָ: כִּי צִדַּד נִתָּן לְהַלְבִּישׁ יָלֵד קָטָן עִם בְּגָדֵי הָאֵחַ הַגְּדוֹל? וְהֲלֵא מִדּוֹת גּוֹפֵם שׁוֹנוֹת אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁעֶשָׂו הָיָה לֹבֵשׁ בְּגָדִים קְצָרִים כְּדֶרֶךְ הַפְּרִיצִים, וַיַּעֲבֹד הַלֵּךְ בְּבָגְדִים אֲרָפִים כְּדֶרֶךְ יִרְאֵי ה', וּמִמִּילָא הָיָו בְּגָדֵי עֶשָׂו הַגְּדוֹל מֵתֵאִמָּיִם לְמִדּוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב הַקָּטָן, וְהָיוּ אֲרָפִים עַל-פִּי מִדּוֹתָיו... וּמוֹכִיחַ רַבֵּי שְׂאוּל מֵהַמְסָפֵר בְּשִׂמּוּאֵל עַל חֲנוּן מִלֶּךְ עֶשָׂו שֶׁשָּׁשְׂפָה שֶׁשָּׁלַח דָּוִד הַמֶּלֶךְ אֶת אֲנָשָׁיו לְחַמְּו עַל מוֹת אָבִיו, גִּלַּח אֶת חֲצֵי זָקְנָם וְכָרַת אֶת בְּגֵדֵיהֶם עַד חֲצִים כְּדִי לְבִזּוֹתָם, וּמִכָּאן רְאִיָּה שֶׁמִּנְהַג יִשְׂרָאֵל הָיָה לְלַבֵּשׁ בְּגָדִים אֲרָפִים, כְּדִי לְהַתְּבַדֵּל מִחֻקּוֹת הַגּוֹיִים.

וְכֵן הָיָה הַרְבֵּי ר' בּוּנִים מִפְּשִׁיִּסְקָא אֹמֵר כְּדֶרֶךְ צַחוּת, כִּי בִּיצִיאַת מִצְרַיִם נֶאֱמַר שֶׁבִנְיָ יִשְׂרָאֵל שְׂאֵלוּ בְּגָדִים מִפְּרִי הָאָרֶץ וְשִׂמְתֶם עֲלֵי-בְנֵיכֶם וְעַל-בְּנֵיכֶם, וְלָמָּה לֹא נֶאֱמַר שֶׁהָעַמִּים שֶׁעָמְדוּ לְבָשׁוּ אֶת הַבְּגָדִים? אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁבִּנְיָ יִשְׂרָאֵל לְבָשׁוּ בְּגָדִים אֲרָפִים וְהַבְּגָדִים הַמִּצְרַיִם הַקְּצָרִים לֹא הִלְמּוּ אֶת מִדּוֹתֵיהֶם, וְלָכֵן הִלְבִּישׁוּ בָּהֶם אֶת יְלָדֵיהֶם וְהָיוּ מֵתֵאִמָּיִם לְפִי מִדְּתָם...

הַמְּגִיד הִירוּשָׁלַיִם הַנוֹדֵעַ רַבֵּי בְּרִי צִיּוֹן יָדָלְר מְסַפֵּר בְּסִפְרוֹ "בְּטוֹב יְרוּשָׁלַיִם" כִּי אָבִיו רַבֵּי יַצְחָק זָאב בֶּעַל ה"תְּפִאֲרַת צִיּוֹן", כִּשְׁעוֹד הֵייוֹנוּ קִטְנִים הָיָה מְחַנְכֵנוּ לִילָד בְּפִאוֹת וּמְלַבְּשֵׁים אֲרָפִים. פֶּעַם אַחַת שְׂאֵל אוֹתוֹ אֶחָד מִן ה"חֲדָשִׁים", לָמָּה בְּנִיָּה הוֹלְכִים בְּפִאוֹת וּמְלַבְּשֵׁים אֲרָפִים כְּלִי-כֶּדֶ? הֲלֹא צוֹחֲקִים מֵהֶם! עֲנָה לוֹ אָבִי מוֹרֵי, "בְּשִׁבִיל זֶה גּוֹפֵא אֲנִי עוֹשֶׂה כֶּה, כְּדִי שְׂאֵתָם תִּצְחָקוּ מֵהֶם וְלֹא תִתְחַבְּרוּ עִמָּהֶם וְיִלְמְדוּ מִמֶּשְׁעֵיכֶם הָרַעִים..."

ה"בְּנֵי יִשְׂשַׁכָּר" יֹשֵׁב פֶּעַם בְּסַעֲדַת שְׁבַת יַחַד עִם ה"עֶפְרַת צִבְי" מִיִּדִישְׁשׁוּב, וְצַבּוֹר הַחֲסִידִים עָבְרוּ לְפָנֵיהֶם לֹמֵר "לְחַיִּים" בְּפִנְיָהּ וְלֹא תִתְחַבְּרֶךָ מִפִּי הַצִּדִיקִים. בֵּין הַעוֹבְרִים הָיָה אַבְרָם צַעִיר, שֶׁהָיָה לְבוּשׁ בְּצוּאָרוֹן לָכֵן עַל-צִבֵי הַתְּלַצָּה, וְעַלֵּיהָ כִּרְכָה מִטְּפַחַת מֶשֶׁ, בְּסַנְגוֹן הַלְבוּשׁ הַמּוֹדְרָנִי שֶׁל אוֹתָהּ תְּקוּפָה. ה"בְּנֵי יִשְׂשַׁכָּר" לָחַם כִּידוּעַ נֶגֶד חֲדִירַת רֹחוֹת זְרוֹת לְכַרֵּם בֵּית יִשְׂרָאֵל וְעוֹדֵר רַבּוֹת שֶׁלֹא לְהַפְנֵעַ לְתַרְבּוֹת הָאֲפָנָה הַמִּתְחַלֶּפֶת בְּהַשְׁפַּעַת הַסְּבִיבָה הַזֶּה, וְכִשְׂרָאָה אֶת הָאֲבָרָה שֶׁהִמְתִּין לְהַתְּבַרֵּךְ מִפִּי הַרְבִּי מִיִּדִישְׁשׁוּב, מִשֵּׁשׁ בִּידוֹ אֶת הַצְּוָארוֹן שֶׁל הָאֲבָרָה, וְאַרְשַׁת שֶׁל מִדְרֵירוֹת הַתְּפִשְׁטָה עַל פָּנָיו. פִּנְה אֵלָיו ה"עֶפְרַת צִבֵי" וְשָׂאֵל: "מִתְחַן יָקָר! הֵיכָן אֲנִי רוֹאִים בְּתוֹרָה שְׂאִבּוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יַצְחָק וְיַעֲקֹב לֹא לְבָשׁוּ צְוָארוֹן עִם מִטְּפַחַת מֶשֶׁ?" ה"בְּנֵי יִשְׂשַׁכָּר" לֹא הִשִּׁיב, אוֹלֵם בְּנֵי הַקָּטָן רַבֵּי דָוִד, שֶׁהָיָה אִזְ נַעֲרַ קָטָן, פִּתַח אֶת פִּי בְּתַבְּרָה וְאָמַר: "אֵלּוּ הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ לֹבְשֵׁים כֶּה, לֹא הָיְתָה רִבְקָה אִמֵּנוּ צְרִיכָה לְהִנִּיחַ עַל חֻלְקַת צְוָאָרָיו שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ עוֹרוֹת גְּדִי עִזִּים, שֶׁהָיָה יַצְחָק לֹא הָיָה יֹכֵל לְמַשֵּׁשׁ שֵׁם מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לְבוּשׁ בְּצוּאָרוֹן וּמִטְּפַחַת, אֲלֵא עַל-כֶּרְחֵק שְׂאִבּוֹתֵינוּ לֹא הָיוּ לֹבְשֵׁים זֹאת, וְלָכֵן הָיָה צְרִיךְ לְהַסְתִּיר אֶת הַצְּוָאֵר הַחֻלְקַ עִם שַׁעַר הָעִזִּים, כְּדִי שֶׁלֹא יִרְגִישׁ יַצְחָק

אָבִינוּ שְׂאִינוּ שְׁעִיר כְּמוֹ עֶשָׂו אֲחִינוּ... הַתְּפַעַל ה"עֶפְרַת צִבֵי" מִתְּשׁוּבָתוֹ הַמְּחַכֶּמֶת שֶׁל הַנַּעַר, וְקָלַם אֶת דְּבָרָיו.

שֵׁמוֹ שֶׁל רַבֵּי אֲרִיָּה לְבוּשׁ נִתְּנוֹן מִבְּרֹד לֹא הַתְּפַרֵּס, אֲלֵא בְּזֻכּוֹת בְּנֵי אֲזוּרֵי-יִשְׂרָאֵל הַנוֹדֵעַ, רַבֵּי יוֹסֵף שְׂאוּל נִתְּנוֹן רַבָּה שֶׁל לְבוּב, בְּעַל "שְׂאוּל וּמְשִׁיב", אֵף שֶׁהוּא עֲצוּמוֹ הָיָה מְזֹאנֵי הַדּוֹר וְנוֹדֵעַ בְּתַרְפּוּתוֹ וּבִקְרִיאָתוֹ בַּתּוֹרָה. אֲלֵא שֶׁלֹא רָצָה לְהִנּוֹת מִכְתָּרָה שֶׁל תּוֹרָה, וּבִיּוֹן שֶׁזָּכָה וְהַתְּאָחֵדוֹ עַל שֶׁלְחָנוֹ תּוֹרָה וְגִדְלָה, בְּהִיוֹתוֹ סוֹחֵר מְצִלִּיחַ שֶׁעֲשָׂה חֵיל בְּעַסְקָיו וְזָכָה לְעֶשֶׂר רַבֵּי, הַיּוֹעֵם צָרוֹ וְשִׁמּוֹ. וְאֵף עַל סִפְרוֹ "בֵּית אֵל" שֶׁבּוּ בְּנִסּוֹ מֵאוֹת סִפְרוֹלִים חֲרִיפִים וְסִדְרוֹת יְשׁוּרוֹת מִמֶּנּוּ, נִכְתַּב בְּשַׁעַר הַסִּפֵּר כִּי הַמְּחַבֵּר הֵנוּ "הַגְּאוֹן הַגְּדוֹל שֶׁכָּל צַח אוֹצֵר כָּל חֻקְמָה סִגְלַת כָּל מִדְּעָ", וּמְצִיָּן שֵׁם שֶׁהוּא "אָבִי מֵאוֹרֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל רַבֵּנוּ יוֹסֵף שְׂאוּל הַלְוִי"... וְהָיוּ אוֹמְרִים בְּגִלְצִיָּה, כִּי אֲלֵמָלָה בְּנֵי רַבֵּי יוֹסֵף שְׂאוּל אֲשֶׁר הָאֲפִיל בְּגֹאוֹנוֹתוֹ עַל אָבִיו, הָיָה נִכְנָס אֵף הוּא אֵל מִלֵּךְ הַמְּזוּרָח שֶׁל אֲזוּנֵי הַדּוֹר הַנוֹדֵעִים.

כְּאִמּוֹר, הָיָה רַבֵּי לְבוּשׁ סוֹחֵר גְּדוֹל שֶׁעָסְקָיו חֲבָקוֹ אֲרָצוֹת, וּמִמְקוֹם מוֹשִׁבוֹ בְּבִירוֹת שֶׁבְּגִלְצִיָּה נִחַל מִפְּעֻלֵים וּבְתֵרֵי חֲרֻשַׁת גְּדוֹלִים בְּעִיר הַמְּבוּרָג שֶׁבְּגִרְמָנְיָה, שֶׁעֲמַדוֹ פִּלֵּם תַּחַת הַפִּרְקָה "נִתְּנוֹן". וְאֲנִישֵׁי הַנְּאֻמִּים נִחְלוּ אֶת עַסְקָיו בְּרַחֲבֵי הַמְּדִינָה, וְהוּא עֲמַד עִם בְּקַשְׂרֵי מִכְתָּבִים בְּלִי שֶׁהֵם רָאוּוּ אֶפְלוֹ פֶּעַם אַחַת. יוֹם אֶחָד הַחֵלִיס רַבֵּי לְבוּשׁ לַעֲרֹךְ בְּקִיּוֹר בְּבִית־הַחֲרֻשַׁת שֶׁל הַבְּהַמְּבוּרָג, כְּדִי לְעַמֵּד מְקוּרֵב עַל הַתְּשֻׁבָּה הַמִּתְנַהֶלֶת בְּמִקְוֵם, וְהַקְדִּים הַלְוִדִיעַ עַל תְּאִרִיף בּוֹאוֹ. מוֹבָן מֵאֵלָיו כִּי בְּבִית־הַחֲרֻשַׁת נּוֹצְרָה הַמְּלָה רִנְגָשַׁת, שֶׁכָּן זֹו הַפֶּעַם הִרְאִישׁוּנָה שֶׁהֵם עוֹמְדִים לְפָנָיו אֶת בְּעַל הַמְּפַעַל, וְכָלֵם הַחֵלּוֹ בְּהַכּוֹת כְּדִתְּחִינּוֹת לְקַרְנַת הַבְּקִיּוֹר הַחֲשׁוּב, וְהַנְּהַג הַגִּיעַ הַיּוֹם הַמִּיחֵל, בֵּית־הַחֲרֻשַׁת לְבָשׁ חֲגֵי, הַכֵּל נִקָּה וְסִדֵּר בְּקַפִּידָה, וְסַעֲדָה רַבָּתִי הַזּוֹכָה כִּיד הַמֶּלֶךְ. וְהָנְהַג נְעֻצְרַת בְּרַפְרָה, וּמִמֶּנּוּ יוֹרֵד יְהוּדִי הַמְּעַטֵּר בְּזָקוֹן הַדּוֹר וּפִאוֹת עֲבֵתִים מִשְׁנֵי צִדָּיו, "קוֹלְפִיק" שְׁעִיר עַל רֵאשׁוֹ, עֲסוּף בְּכִיכּוֹתֵשׁוֹ שֶׁל מִשֵׁי הַיּוֹרֵד עַד עַקְבָּיו, גְּרִיבִים לְבוּשׁ וְנַעֲלִים כְּלֹת לְרִנְגָלִיו - כְּמִנְהַג יְהוּדֵי גִלְצִיָּה דָּאָה, שֶׁבָּהּ גַם יְהוּדִים נִכְבְּדִים לְבָשׁוּ כֶּה, וְלֹא רַק רַבִּים וְרֵאשִׁי-יְשִׁיבוֹת, נִקָּל לְשַׁעַר אֶת הַהֵלֶם שֶׁאֲחַז אֶת הַסּוֹחֲרִים וּפּוֹעֲלֵי בֵּית־הַחֲרֻשַׁת בְּרֹאוֹתָם אֶת בְּעַל־הַבֵּית, שֶׁהֲצִיטֵר דְּמִיוֹנָם כְּסוֹחֵר יְהוּדִי "מִתְּקַדֵּם" הַמִּתְנַהֵג לְפִי אֲפָנָת הַזָּמַן, מוֹפִיעַ לְפָנֵיהֶם בְּחֻזּוֹת שֶׁל אֶחָד מְצִדִיקֵי הַדּוֹר, אוֹלֵם רַבֵּי לְבוּשׁ נִהַג בְּעִזּוֹת דְּקוּדְשָׁה, וְעַמֵּד בְּגָאוֹן בְּשִׁמִּירַת מִקְרַת יִשְׂרָאֵל וּמְלַבְּשֵׁיהֶם, מְבַלֵּי לְהַתְּבַשֵּׁי מִפְּנֵי הַמְּלַעֲגִים. מְהֵלֶךְ הַסַּעֲדָה הַרְהִיב עוֹ אֶחָד הַסּוֹחֲרִים הַמְּקוּמָיִם שֶׁהָיָה לְבוּשׁ צְוָאָת כְּמִנְהַג יְהוּדֵי גְרַמְנְיָה, וְשָׂאֵל בִּיִּידִישׁ-גְּרַמְנִי: "הַעַר נִשְׂאֵת אֲנָאָהוּן! בֵּי אֲרִיָּה יִיעֵן אֵלַע אִין דִּיזְעוֹן טְרַאכְט?" - יָאוֹן נִתְּנוֹן, הַאֵם אֲצַלְכֶם הוֹלְכִים בְּלֵם מְלַבְּשֵׁים אֵלּוּ? הַלַּעַן הַסְּמוּי בְּשִׂאֲלָתוֹ הַתְּמִימָה לְבָאוֹהָה שֶׁל הַסּוֹחֵר הָיָה בְּרוּר, וְרַבֵּי לְבוּשׁ הַשִּׁיב לְכַסִּיל כְּאֹלָתוֹ: "נִיין, נִישַׁט אֵלַע, נָאֵר דוּ רִיכַע גִּיעֵן אוֹזִי. דִּי אֵרַעְמַע גִּיעֵן אֲנַעְטֵאָהוּן וּוִי דִיֹּעַ הַעֵרן דָּא" - לֹא, רַק הַעֲשִׂירִים לֹבְשֵׁים כֶּה. הַעֲנִינִי לֹבְשֵׁים כְּמוֹ הַאֲדוּנִים הַיּוֹשְׁבִים פֹּה..."

בְּקַחְתוּ אֶת-רִבְקָה בַּת-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי (כז, ט)
פְּסוּקֵי טַעְמֵי הַמִּקְרָא בְּפִסְקוֹ תְּמוּהָ, שֶׁהָיָה הַמְּשַׁפֵּט הַרְאִשׁוֹן הוּא בְּקַחְתוּ אֶת-רִבְקָה בַּת-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּרוֹן אָרֶם, וְהַחֲלֵק הַשְּׂנִי הוּא אַחוֹת לָכֵן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה, וְהָיָה רְאִי לְחַבֵּר יַחַד חֲרִיט חַיִּיתָה שֶׁל רִבְקָה, שֶׁהָיְתָה בַת בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּרוֹן אָרֶם וְאָחוֹת לָכֵן, וְאַחֲרֵי כֵן תְּמַחֵב לוֹ לְאִשָּׁה? אֲלֵא יִשֵּׁשׁ כָּאֵן רַמֵּי לְסוֹד הַמֵּאֲרָעוֹת שֶׁהָיָה בְּקִדּוּשֵׁי רִבְקָה, שֶׁהָיָה בְּתוּאֵל אֲבִיהָ קוֹדֵשׁ, אֵד הַנְּשׂוֹאֵן הָיָה אַחַר מוֹתוֹ, לְפִי שֶׁרָצָה לְעַבֵּד, וְלָכֵן הַפְּסוּקֵי מִפְּסִיק בֵּין צִיּוֹן הַפֶּרֶט שֶׁרִבְקָה הָיָה בַת בְּתוּאֵל, לְצִיּוֹן הַפֶּרֶט שֶׁהָיְתָה אַחוֹת לָכֵן. בְּקַחְתוּ אֶת רִבְקָה - לִקַּח וְקִדַּשׁ אוֹתָהּ בְּתוֹרַת רִבְקָה בַת בְּתוּאֵל, אֵד הַנְּשׂוֹאֵן וּלְקִדּוּתָהּ לוֹ לְאִשָּׁה הָיָה בְּתוֹרַת אַחוֹת לָכֵן. (פֶּסַח הַרֵב אֲבִיבֵר בְּנִצְלַל שְׁלִי"א)

וַיָּבֵא לוֹ יוֹן וְיֹשֵׁת (כז, כ)
תַּחַת לוֹ מִטְעַמַת בְּטַעַם מְרַבָּא כְּפּוּלָה שְׁמוּפִיעַ מַעַט בְּתוֹרָה, וְשִׁמּוֹ מוֹכִיחַ עַלֵּיו שֶׁהוּא כְּפּוּל מִטְעַם הַמְּרַבָּא הַחֲדוּד. רַמֵּי זֹו כִּי בָּהּ לְמוֹכָא בְּחַד חֲרִיטָה בְּלֶקַע הַיַּעֲקֹב, שֶׁכָּל הַשׁוֹמֵר כּוֹסוֹ בְּבֵית אַחַת הָרִי זֶה גְּרָגוֹן, שְׂנִיִּים - הָרִי זֶה דְּרֵךְ אֲרִיָּה, וְהָרִי יַצְחָק שֶׁתָּהּ בְּשִׁמֵי פְּעַמִּים בְּרֹדֵד אֲרִיָּה, וְלָכֵן הַשְּׂעַם כְּפּוּל. (מִשְׁרַת חֲכָמָה)

וַיֹּאמֶר מִי-אִפּוֹא (כז, לו)
בְּטַעְמֵי פוֹר בָּהּ אַחַר זֶה, כִּי פוֹר בְּגִמְטְרִיא בְּמִרְמָה, כְּמוֹ שְׂאִמֵּר לְכּוֹסוֹף בֹּא אֲחִירָה בְּמִרְמָה וְנִקַּח בְּרַבְרָה, וְהַפּוֹר מוֹפִיעַ פְּעַמִּים כְּמוֹ שְׂאִמֵּר וַיַּעֲבִיר זֶה פְּעַמִּים. (פְּעִינֵי יִשְׂרָאֵל)

אֶת-מִחְלָתוֹ בְּתִי-יִשְׁמַעֵאל בֶּן-אֲבָרָה (כח, ט)
בְּטַעְמֵי קוּמָא וְאוֹלָא, כִּי לִקַּח אִשָּׁה מִיַּחַסְתָּ נְכִיחַת אַבְרָהָם אָבִינוּ, וְיִחְלוּ הָיָה לְקַרְיָם וְלַעֲלוֹת כְּאֲבוֹתֵינוּ, אֵד אֵף לִּבְרַח בְּאִחִיָּה וְנִשְׁבַּר בְּרֹגְלוֹ וְחִסְדֵי רִשְׁתָּה לְרַשְׁתָּה, וְלָכֵן תְּחַבֵּת אֶתוֹת נְכִיחַת בְּטַעְמֵי דְרָגָא תְּבִיר. (דְּרִשּׁוֹת הַתּוֹרָה)

עַל הַפְּסוּקֵי "וַתִּלְךָ לְדָרֶשׁ אֶת ה'" מִפְּרֵשׁ רִשִׁי" "לְבֵית מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל שֵׁם" וּמִפְּרֵשׁ ה"שְׂפִיטָה חֲכָמִים" שְׂאֵם הַפְּרִישׁ הָיָה כְּפִשְׁטוֹנוֹ אֵל הָיָה צְרִיךְ לְכַבֵּד "וַתִּלְךָ" שֶׁתָּרִי מִלֵּא כָּל הַרְאֵן כְּפּוּדוֹ, וְהַרְשִׁיבִים פְּרִשׁ שֶׁהִלְכָה "אֵל הַנְּבִיאִים שֶׁפִּאוֹתֵן חֲכָמִים, כְּדִתְּכִיב לְדָרֶשׁ אֶת ה'" מֵאוֹתוֹ". וּמִסְתַּבֵּר שֶׁהַלְּמִיד הוּא מִתְּבַת "אֵת" שֶׁעַלֵּיהָ דָּרְשׁוּ חו"ל "אֵת - לְבֹתוֹת תְּלַמְּדֵי חֲכָמִים", וּמִכָּאן שֶׁהִלְכָה לְדָרֶשׁ אֶת ה' בְּאֲמַנְעֻנַת תְּלַמְּדֵי-יְהוּדִים חֲכָמִים שֶׁבְּהוֹר.

לְפָלֵא הוּא תְּדוּרֵשׁ בְּסִפְרוֹ "עֲרוּגַת הַבְּשִׁים", שֵׁם מְצַטֵּט אֶת הַפְּסוּקֵי "דָּרְשׁוּ אֶת ה'" בְּהַצְּוָאֵן" שְׂאוֹתוֹ דָּרְשׁוּ חו"ל עַל עֲשֻׂרַת יְמֵי הַשְּׁבִיעִי, וְהוֹרֵשׁ אֶת תְּבַת "אֵת" כְּדִתְּכִיב חו"ל לְבֹתוֹת תְּלַמְּדֵי-חֲכָמִים: "וּמִכָּאן סִקּוֹ לְמַנְהַג חֲסִידֵים וְאֲנִישֵׁי-מַעֲשֵׂה שְׁנוֹסֵעִים לְצִדִיקֵי הַדּוֹר בִּימֵי הַתְּשׁוּבָה, דִּקְרָא מִקְרָא מִלֵּא כְּתִיב דָּרְשׁוּ אֶת ה'" בְּהַצְּוָאֵן, וְכָכֵר דָּרְשׁוּ רַבִּי לֹא אֶת ה' לְבֹתוֹת תְּלַמְּדֵי-חֲכָמִים", אֵד הַתְּרִישׁ תְּמוּהָ, שֶׁהָיָה בְּפִסְקוֹ שֶׁל בְּעַל עֲרוּגַת הַבְּשִׁים שֵׁם לְבוֹ שֶׁנֶּגְדָה, וְחִסְדֵי הַעֲרִיב כִּי בְּאֲמַת לֹא כְּתִיב בְּקִרְא "אֵת", אֵד בְּקֵל אֲתִי יֵשׁ רְמֵז בְּפִסְקוֹ דָּרְשׁוּ ה' "דָּרְשׁוּ ה' הַהַצְּוָאֵן" כִּי תְּבַת אֲתִי וּמִמִּילָא אֵל נִתָּן לְדָרֶשׁ "אֵת לְבֹתוֹת". וְאָכֵן בְּנֵי שֶׁל בְּעַל עֲרוּגַת הַבְּשִׁים שֵׁם לְבוֹ שֶׁנֶּגְדָה, וְחִסְדֵי הַעֲרִיב כִּי בְּאֲמַת לֹא אֵל תְּלַמְּדֵי-חֲכָמִים וְנִדְרָשׁוּ הַדּוֹר, וְהוּא מְצַוֵּן לְדַבְּרֵי הַרְשִׁיבִים כָּאֵן עַל "וַתִּלְךָ לְדָרֶשׁ אֶת ה'", אֲלֵא שֶׁכְּאִמּוֹר בְּפִסְקוֹ כָּאֵן אָכֵן אֲמַר פְּרִישׁ "אֵת" וְהַתְּרִישׁ מִתְּאִם אִפּוֹא, מַה שְׂאִין בְּפִסְקוֹ דָּרְשׁוּ. וְאָכֵן בְּאֲמַת הַמְּסַבְּרִים שֶׁל הַסִּפֵּר "עֲרוּגַת הַבְּשִׁים" נִשְׁמַט כָּל תְּמַטֵּעַ הָיָה, וְעִנְיָנוּ לְצַוֵּן, כִּי מִמִּילָא סִפְרִים! בָּהֶם גַּם מְהוֹדוּת שֵׁם שׁוֹנוֹת, מְצַטֵּט פְּסוּקֵי הַתְּשׁוּבָה בְּצִיּוֹר תְּבַת "אֵת", וְאֵשׁ לֹא שֵׁם לְבוֹ לְשַׁעֲרַת הַנְּהַפָּה.

שְׂאֵל פֶּעַם תְּלַמ